

Kommentar

Jytte Bang

Institut for Psykologi, Københavns Aarhus Universitet

Almenpsykologiens relevans for spædbarnsforskningen?

Lad mig sige fra starten, at jeg mener det er et både prisværdigt og interessant ærinde, Peter Krøgaard er ude i, når han i artiklen vil vise, "...at spædbarnsforskningen har noget at tilbyde almenpsykologien". Dels er det glædeligt, at spædbarnsforskningen, og jeg mener roligt man kan udvide til store dele af udviklingspsykologien, udvikler sig så produktivt, dels må "en ambitiøst anlagt almenpsykologi", som PK nævner, naturligvis profitere af empiriske studier af de fænomener, den forsøger at begrebsliggøre. Overordnet set er jeg dermed enig i PKs bestræbelse og skal nøjes med at kommentere på et par af de specifikke emneområder, artiklen kommer ind på. Kommentarerne munder ud i nogle spørgsmål, hvis hensigt er at tænke *med* PK ved at tænke lidt *imod* ham. Pointen i begge kommentarerne er, at det ikke bare er spædbarnsforskningen der har relevans for almenpsykologien, men at det omvendte også gælder.

Spatiotemporale studier og økologisk validitet

PK interesserer sig for *objektindividuation* og de teoretiske forskelle som er forbundet med, om man mener *objekters egenskaber* eller *objekters lokalisering og bevægelse* er det afgørende herfor. PK kritiserer den internationale kognitionspsykologi for vedholdende at hævde, at en genstands numeriske identitet (dets identitet med sig selv) entydigt kan bestemmes ud fra objektets egenskaber og træk. Tilsvarende er det blevet ignoreret, at et objekts numeriske identitet kan bestemmes ud fra *objektets spatiotemporale historie*.

Hvor kognitionsforskningen har ignoreret denne bestemmelse, fremhæver PK den moderne eksperimentelle spædbarnsforskningen som et område, der i årevis har foretaget studier af spædbørns evner til at følge objekter i tid og rum. PK henviser endvidere til Mammens kritik af, at et objekts identitet skulle bestemmes ud fra et objekts egenskaber, sådan som kognitionspsykologien har for vane.

Mit første spørgsmål handler om, hvor høj/lav grad af sammenfald der egentlig er mellem princippet om, at objektets spatiotemporale historie er kilden til numerisk identitet (som PK fremhæver), og Mammens tanker om objektrelationer som et grundtræk ved den menneskelige erkendelse. Det forekommer mig, at PK kun refererer til den del af Mammens argumentation, som har at gøre med begreberne 'numerisk' og 'kvalitative' identitet, mens der ikke er fokus på de almenpsy-

kologiske pointer, der medfølger Mammens synspunkt. Lad mig uddybe det.

Mammen (1983) siger, at den første forudsætning for at forstå begrebers omfang er en forståelse af enkelt-tings identitet, af deres identitet med sig selv over tid, også når de forandrer sig (dvs. tingenes numeriske identitet). Dette i modsætning til tingenes kvalitative identitet, der er summen af deres egenskaber. Elefanten kan tjene som eksempel herpå. De er ikke kun defineret ved deres fælles egenskaber men ved deres fælles historie som art. Et dyr fra en fremmed planet kan have nok så mange elefanteegenskaber, men bliver ikke af den grund en elefant. Omvendt kan en elefant miste sin snabel og dog stadig være en elefant. "Jumbo" (det enkelte) i zoologisk have er et paradigme for begrebet (det almene). Når vi taler om kategorier (som eksempelvis elefanter) er et objekts identitet med sig selv som et *historisk* og udviklingsmæssigt forhold det centrale for Mammen. Han viderefører, så vidt jeg kan se, sin tanke om numerisk identitet til også at gælde for *objektrelationer* (Mammen, 1986). Med reference til Leontjews (1977) begreb om *betydninger* argumenterer Mammen for, at det særlige ved det menneskelige rum er, at objekterne har betydning, ikke blot i kraft af sine fysiske egenskaber men i kraft af sin genese eller historie sine *rødder*. I menneskelivet udvikler der sig *bånd* mellem objekterne og os, og dette netværk af rødder og aktuelle bånd definerer den specifikt menneskelige virkelighed. Han nævner, at barnet udvikler sådanne følelsesmæssige og handlestyrende forhold til objekter, først mor, dernæst andre. Som mennesker udvikler vi ikke-sanseligt-anskuelige ("oversanselige") objektrelationer, dvs. følelsesmæssige bånd til konkrete objekter i kraft af objekternes og vores egen faktiske fælles eller forbundne historiske eksistens. Mennesket (herunder barnet) engagerer sig i verden.

Mammens udledninger ud fra den numeriske identitet er således vidtrækkende og peger især på den *fælles historie* og de *følelsesmæssige bånd* som betydningsfulde for erkendelsens udvikling. Så vidt jeg kan se, rækker de også videre end til *objektets spatiotemporale historie*, som PK nævner. Det er således et spørgsmål, hvilken grad af overensstemmelse der egentlig er mellem et objekts spatiotemporale historie (forstået som et objekts bevægelse i tid og rum i et mikrogenetisk studie af objektindividuation) og den fælles historie og de følelsesmæssige bånd, som Mammen påpeger som centrale. Disse mulige sammenhænge eller variationer står ikke helt klart i artiklen. Menes der f.eks. det samme med 'historie'? Og bliver Mammens pointer om objektrelationer suspenderet i et eksperimentelt studie af objektindividuation?

Det fører mig over i at spørge lidt ind til sådanne studiers økologiske validitet, som med rette er et vigtigt anliggende for PK.

PK henholder sig til Bronfenbrenners plausible definition på økologisk validitet, nemlig at der skal være korrespondens mellem det af forsøgslederen tilsigtede og det af forsøgspersonerne oplevede. I den forbindelse kan man spørge, i hvilken forstand spatio-temporale studier i sig selv sikrer, at det er *børnene* der bliver "spurgte"? PK nævner lidt humoristisk sit eget studium som en forfejlet idé om, hvad der interesserer børnene.

Men er problemet ikke mere omfattende, således at det ikke blot omhandler hvor god forsøgsopstillingen er? Er en god forsøgsopstilling mere valid hvad angår børnenes oplevelser? Hvordan kan man faktisk vide, hvad et barn oplever? Er de børn som indgår i de eksperimentelle spædbarnsstudier fortsat *objekter* for iagttagelse af adfærd og reaktioner og/eller er de egentlige *personer* med subjektivitet, intentionalitet, desire, tilknytninger, opfattelsesmåder osv., kort sagt nogle, som allerede råder over det menneskelige spektrum?

Spørgsmålet om økologisk validitet i denne udvidede forstand forekommer mig relevant, både i forlængelse af Mammens påpegning af *historie* og af *følelsesmæssige bånd* som centrale for udvikling af erkendelsen og i forlængelse af den nutidige udviklingspsykologis understregning af barnet som *person*, bredt defineret som intentionel agent med indflydelsesmuligheder på sit liv. Er det dette barn, som er genstand for undersøgelse af objektindividuation? Et lille barn har også oplevelser af sig selv og af de samspil, det indgår i (Stern, 2000), oplevelser af at være mæt/sulten, tilpas, usikker, træt, interesseret eller ikke interesseret, nysgerrig rettet af/mod (Bertelsen, 2000) noget i situationen osv. Alle disse forhold er generelle *person*-forhold som angiver, at en person indgår deltagende (Dreier, 1999) i en situation med forskellige rettigheder og interesser. Man kan således spørge, om *interesse* for PK anses som en person-neutral kategori? Og i hvilken forstand indgår det grundlæggende intentionelle modus ved en person i vurderingen af, om eksperimentet kan siges at være økologisk validt eller ej? Går spørgsmålet om intentionaliteten alene på barnets evne til at lade sig drage opmærksomhedsmæssigt af perceptuel nyhed (eksempelvis pladen som pludselig bevæger sig) eller afvig? I så fald må indførelsen af spatio-temporale eksperimenter siges at være et tilstrækkeligt grundlag til at vurdere, at barnet "svarer" på hvad det bliver "spurgte" om. Rækker spørgsmålet om intentionalitet imidlertid videre, er der vel ikke nødvendigvis tale om økologisk validitet i de spatio-temporale studier? Og burde Krøjgaards udmærkede bestræbelse på almenpsykologiens vegne således ekspandere, så at der ikke kun trækkes på eksperimentel spædbarnsforskning men på et bredere udviklingspsykologisk bidrag?

Multiple Object Tracking

PK beskæftiger sig også med objektindividuation hos voksne, og refererer et ret interessant studie, der ligeledes tjener til at bekræfte opfattelsen af, at objekters identitet ikke entydigt kan bekræftes gennem deres egenskaber. Voksne bedes om at

følge nogle få blandt fuldstændigt identiske objekter på en computerskærm og at holde rede på deres færden. Det viser sig, at normale voksne forsøgspersoner er i stand til at løse opgaven uden videre, hvis der ikke er for mange target objekter.

PK hævder, at opgaven ikke løses ved at de voksne holder rede på objekternes egenskaber, da de er helt identiske. Det konkluderes, at vi åbenbart er i stand til at 'tracke' objekter uafhængigt af disses egenskaber. Ud fra Pylyshyn kan det forstås som en "mental finger", der låser opmærksomheden fast på et mindre antal objekter uden nødvendigvis at identificere dem.

Umiddelbart lyder PKs konklusioner stærkt plausible. I tvivl kommer jeg imidlertid, fordi der synes at mangle nogle mellemregninger. En udtalt grundantagelse synes eksempelvis at være, at objekternes *bevægelse* ikke anses for at være en del af deres egenskaber. Det accepteres tilsyneladende, at *egenskaber* er en kategori udenfor tid og rum, noget der giver et objekt dets kvalitative identitet, og som ikke har noget at gøre med dets tilstedeværelse for-sig i en her-og-nu begivenhed (som eksperimentet jo vitterligt er). Tilsyneladende accepteres altså den tese som søges modbevist, nemlig at objekters egenskaber er objektivt afgrænsede og udenfor tid og rum – udenfor processen af perciperet-perciperende. Problemet er bare, at den perciperende synes at percipere objektet-i-bevægelse og ikke objektet-og-bevægelse.

Den distinktion gør en forskel med hensyn til teoretiske konklusioner. Jeg kunne for eksempel hævde, at når personer følger objekterne rundt på skærmen, så er det de kontekstualiserede objekter der følges, ikke de isolerede. Og videre, at kontekstualiseringen i processen er en del af objekternes numeriske identitet. Identitet er ud fra den vinkel ikke en abstrakt egenskab ved objekterne men tværtimod en perciperet-perciperende egenskab. Ved at få markeret objekterne på forhånd, tildeles de en identitet som er processuelt bestemt. Objekterne er blevet 'præget' med 'egenskaber', de har hver fået identiteter som *objekt-i-dets-bane-rundt-på-skærmen*.

Så identiteten som identificeres af forsøgspersonerne er måske snarere *helheden af begivenheden* og ikke alene egenskabsløse objekter. Spørgsmålet er således, om man kan 'læse' opmærksomheden på objekter uden at identificere dem, hvorved de jo i processen nødvendigvis må opnå en processuel identitet. På den måde lægger eksperimentet måske op til forkerte tankefigurer: Det er som om man enten kender et objekts kvalitative identitet (klassemedlemskab) eller også tracker man bare dets partikularitet i tid-og-rum (egenskabsløst).

Havde pladsen tilladt det, havde Peter fået flere kommentarer og måske navnlig spørgsmål. Jeg finder for eksempel også afsnittet om begreber meget interessant, men det må vente til en anden god gang.

Litteratur

- Bertelsen, P. (2000): *Antropologisk Psykologi – En almenpsykologisk opfattelse af den frie vilje, bevidstheden og selvet*; Frydenlund.

- Dreier, O. (19): Personal Trajectories of Participation across Contexts of Social Practice; *Outlines* vol. 1, 5-32.
- Leontjew, A. (1977): *Virksomhed, Bevidsthed, Personlighed*; Sputnik.
- Mammen, J. (1983): *Den menneskelige sans – Et essay om psykologiens genstandsområde*; Dansk Psykologisk Forlag.
- Mammen, J. (1986): *Erkendelsen som objektrelation*; Psyke & Logos, nr. 7, 178-202.